

Um stóran og lítinn staf

STAFSETNING 4. BEKKUR

Reglur um stóran og lítinn staf á eftir greinamerkjum

- Skrifa á stóran staf í upphafi málsgreinar:
 - Það er komin rigning. Allir þurfa að klæða sig í regnföt.
- Skrifa á stóran staf á eftir punkti, tvípunkti, spurningarmerki eða upphrópunarmerki (nema á eftir komi ósjálfstætt orðasamband):
 - Aðalefni ræðunnar var þetta: Nám er vinna.
 - Kæri Jón! Hvað er að fréttu?
 - Ertu þá farinn? Ertu farinn frá mér?
 - Þau misstu allt: húsið, bílinn og innbúið.

Bein ræða

- Ekki er hafður stór stafur á eftir beinni ræðu sem er innan gæsalappa, jafnvel þótt á undan fari spurningamerki eða upphrópunarmerki.
 - „Braustu rúðuna?“ spurði mamma
 - „Þú ert algjör kjáni!“ sagði pabbi

Sérnöfn eru með stórum staf

- Mannanöfn, nöfn goða og eiginnöfn dýra:
 - Ásgerður, Ása, Óðinn, Snati.
- Athugið nöfn með viðurnefnum:
 - Sigurður Fáfnisbani, Lukku-Láki, Svarti-Pétur.
- Örnefni, t.d. heimsálfur, lönd, landshlutar, staðir og götur:
 - Esja, Evrópa, Ísland, Vestfirðir, Flateyri, Hafnarstræti.
- Nöfn stofnana, fyrirtækja, félaga og stjórnmalaflokka:
 - Fangelsismálastofnun ríkisins, Hið íslenska bókmenntafélag, Samfylkingin, Rauði kross Íslands.

- Heiti bóka, blaða og tímarita:
 - Viltu vinna milljarð, Fréttablaðið, Nýtt líf
- Nöfn hugverka, t.d. ljóða, tónverka og ritgerða:
 - Ferðalok, Ófullgerða hljómkviðan, Að hugsa á íslensku.
- Heiti þjóða, íbúa í einstökum landshlutum, bæjum eða heimsálfum:
 - Íslendingur, Vestfirðingur, Flateyringur, Ameríkani.
- Heiti goða og guðlegra vera:
 - Óðinn, Satan, Kristur, Loki, Gilitrutt, ...
 - ✦ Athuga samt: himnaríki og helvíti.
- Nöfn stjarna og stjörnumerka:
 - Satúrnus, Karlsvagninn, ...
 - ✦ Athuga samt: bogamaður, vatnsberi, ...

Samnöfn

Samnöfn eru oftast með litlum staf:

- Nöfn vikudaga, mánaða, tímabila, hátíða og almennra frídaga:
 - miðvikudagur, ágúst, þorri, jól, verslunarmannahelgi.
- Tungumálaheiti og heiti mállyska:
 - íslenska, vestfirska
- Embættisheiti, starfsheiti og titlar:
 - forsætisráðherra, kennari, doktor.
- Gjaldmiðlar
- Viðurnefni á eftir eigin nafni:
 - Siggi sæti

- Heiti fylgismanna stjórnmálaflokka sem dregin eru af nafni flokksins og liðsmannaheiti, þ.e. heiti manna sem kenndir eru við félag, samtök eða foringja
 - Framsóknarkona, Hitlerssinni.
- Heiti stjórnmálaviðhorfa og fylgismanna þeirra eru rituð með litlum upphafsstaf þótt þau séu dregin af sérnafni:
 - lenínismi, lenínisti, maóismi, maóisti
- Heiti trúarbragða, viðhorfa, strauma og stefna og fylgismanna þeirra
 - ásatrú, ásatrúarmaður, frjálshyggja, íslam, kalvínismi, kalvínisti, kristni.
- Öll tegundaheiti jurta og dýra:
 - baldursbrá, óðinshani, maríubjalla...
- Matur:
 - berlínarbolla, kínarúlla, vínarbrauð, ...
- Tegundaheiti yfirnáttúrulegra vera:
 - engill.

Vandasöm atriði

- Eiginnöfn guða eru með stórum en tegundaheiti með litlum:
 - Jesú, Óðinn / guðir, æsir.
 - Skrifa má Drottinn eða drottinn / Guð eða guð.
- Eiginnöfn dýra er með stórum staf en tegundaheiti með litlum:
 - Gráni, Snati, Skjalda / hestur, hundur, kýr

- Ef orði er bætt framan við sérnafn er viðbótin líka með stórum staf:

- suður + Evrópa

Suður-Evrópa

- forn + Grikkir

Forn-Grikkir

- lukka + Láki

Lukku-Láki

Algengar villur

- Algengt er að nöfn daga, mánaða, tímabila og hátíða séu skrifuð með stórum staf. Þau eru hins vegar alltaf **með litlum staf**:
 - laugardagur, september, haust, hvítasunna
- Eina undantekningin frá þessu eru heiti hátíðisdaga sem dregin eru af eiginnöfnum:
 - Þorláksmessa, Jónsmessa

- Þjóðarheiti eru með stórum staf:
 - Dani, Japani, ...
- ... en þjóðflokkar með litlum:
 - gyðingur, indíáni, ...
- Athugið að ef –sk er í stofni orðsins er það skrifað með litlum staf:
 - danskur, japanskur, ...

- Fyrri orðið er með stórum staf en það seinna með litlum:
 - Nýtt líf
 - Stríð og friður
 - Mál og menning
 - Gyllti kötturinn
- Stundum er seinna orðið með stórum staf líka en þá aðeins ef seinna orðið er sérnafn:
 - Háskóli Íslands
 - Bílaverkstæði Badda